

πεσσοὺς, παίζουσι ζατρίκιον μετὰ τοῦ δεξιωτέρου ἀντιπάλου, ἀλλ' οὔτε νικῶντα χαίρουσιν, οὔτε ἡττώμενα λυποῦνται. Ἐπίσης τὴν γένεσιν τῶν ἀπλῶν αὐτῆς ἐντύπώσεων ἤθελε πραγματοποιεῖ ἡ ψυχὴ ἐργαζομένη, ὡς οἱ ἠλεκτρικοὶ τῶν ξενοδοχείων ἀριθμοδεικται: Ὅπως οὗτοι, ἀναλόγως τοῦ σύρματος, δι' οὗ ὁ ἠλεκτρισμὸς ἐκίνησε τὸν ἐσωτερικὸν αὐτῶν μηχανισμόν, προβάλλουσιν ἐπὶ τῆς κενῆς αὐτῶν πλακὸς ἐκφανῆ τὸν ἀριθμὸν τοῦ δωματίου, ἐξ οὗ προῆλθεν ὁ ἠλεκτρισμὸς ἐρεθισμὸς, οὕτως ἡ ψυχὴ, ἀναλόγως τῶν αἰσθητηρίων νεύρων, δι' ὧν αἱ ἐξωτερικαὶ διεγέρσεις ἀφικνοῦται μέχρις αὐτῆς θὰ ἐγέννηται αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν ἐντύπωσιν, τόσον γινώσκουσα περὶ τῆς σημασίας τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, ὅσον ἡ ἠλεκτρικὴ συσκευὴ περὶ τοῦ πνεύματος, δι' οὗ ἐμφορεῖται ὁ ἐκ τοῦ τάδε δωματίου θεὸς αὐτὴν εἰς ἐνέργειαν. Συνέπεια τούτου θὰ ἦτο, ὅτι ὁ καθαρῶτερος τοῦ κλειδοκυμβάλου τόνος θὰ μᾶς ἐφαίνετο τόσον εὐάρεστος ὅσον καὶ ὁ τριγμὸς μιᾶς θύρας· τὸ ἄσμα τῆς ἀηδόνος θὰ μᾶς ἔτερπεν ὅσον καὶ ὁ κρωγμὸς τῶν κοράκων· τὰ χρώματα τῆς ἱρίδος θὰ μᾶς ἤρεσκον ὅσον καὶ αἱ κηλίδες τῆς ποδιᾶς τῶν Ἀθηναίων κρεωπωλῶν, τὰ πτερὰ τοῦ παγωνίου, ὅσον καὶ ἡ ἐπίδερμις τοῦ κροκοδείλου, καὶ τὸ χειρότερον πάντων οἱ Ἀχιλλεῖς καὶ οἱ Ἀντίνοοι θὰ εἶχον τὴν αὐτὴν εὐμορφίαν μὲ τοὺς Αἰσώπους καὶ τοὺς Θερσίτας τὰ δὲ ἐκτρώματα τῆς Ὀττεντωπτίας θὰ ἤριζον περὶ κάλλους πρὸς τὰς θυγατέρας τοῦ Καυκάσου⁹.

9. Πρβλ. Lotze: Geschichte der Aesthetik. S. 100.

“Οτι ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ὄχι μόνον τέχνη ἀλλ’ οὐδὲ κοινωνία οὔτε πολιτισμὸς θὰ ἦτο δυνατός, ἐννοεῖται εὐκόλως. “Ὅπως ἐννοεῖται ὅτι οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι δὲν ἀνεδείχθησαν τὸ ἀνθρωπινώτατον τῆς ὑψηλίου ἔθνος, εἰ μὴ διότι ἐταύτιζον τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν παιδείουσιν μὲ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὀρθὴν ἐκτίμησιν τοῦ καλοῦ, ἀδιασπάστως ἐνώσαντες ἐν τῷ ὄρω «καλὸς κάγαθός» τὴν ἐννοίαν τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρετῶν μετὰ τῆς ἐννοίας τῆς τοῦ καλοῦ ἐκτιμήσεως. Ἐπίσης ἐννοεῖται πῶς εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ ἀγνοτάτου τῶν Τευτόνων ποιητῶν Schiller ἠδύνατο νὰ γεννηθῇ ἡ ἰδέα τῆς διὰ τοῦ καλοῦ παιδείουσεως ὀλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους¹⁰.

Ἦδη αὐτὸς ὁ Κάντιος χαρακτηρίσας τὸ τερπνόν, τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν ὁμοῦ ὡς ἀντικείμενα τῆς ἀρεσκείας, ὄχι μόνον διέκρινεν αὐτὰ ἀπὸ τῶν ἀδιαφόρων παραστάσεων¹¹, ἀλλὰ καὶ ὠμολόγησεν αὐτὰ λεληθότως ὡς διαφόρους βαθμοὺς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ψυχικῆς ἐνεργείας, ἀπαράλλακτα ὡς θὰ ἴδωμεν τὸν Πλωτῖνον νὰ θέτῃ τὸ καλὸν ὡς ἀπαραίτητον βαθμολογημένην κλίμακα τῆς πρὸς τὸ Ἀγαθὸν ἀναβάσεως.

Ἄλλ’ εὐρῶν ὁ Πλωτῖνος πρῶτος τὴν κριτικὴν τοῦ καλοῦ ὡς ἰδιαιτέραν τῆς ψυχῆς δύναμιν, δὲν ἠδυνήθη καὶ νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὸ εὐρημά του προσηκόντως. Ἐκωλύθη

10. Ueber die aesthetische Erziehung d. Menschen, in einer Reihe von Briefen. Ἔργα τόμ. XII σελ. 3.

11. Ἰδ. Lotze. Geschichte der Aesthethik. S. 72, καὶ πρὸ πάντων 286.

δὲ πρὸς τοῦτο, διότι εἶναι ὑπὲρ τὸ δέον προκατειλημμένος ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος, ὑπὲρ τὸ δέον δεσμευμένος εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ σύστημα. Καὶ ἐπανελήφθη λοιπὸν ἐνταῦθα ἔτι ἅπαξ ὅ,τι ὁ Goethe εἶπέ που περὶ τῶν ἀρχαίων ἐν γένει, ὅτι ἀνακαλύπτουσι μὲν πρῶτοι τοὺς θησαυροὺς τῆς ἐπιστήμης, καὶ ἀνορύττουσι καὶ ἐξάγουσιν αὐτοὺς μέχρι τοῦ χείλους τοῦ λάκκου, ἐν ᾧ ἦσαν τεθαμμένοι, ἀλλ' ἐνταῦθα, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζουσι ἀκόμη τὴν μυστηριώδη ἐπωδὴν, δι' ἧς θὰ ἐλύετο ἡ ἐπὶ τοῦ εὐρήματος βασιλεύουσα μαγεία, ὁ θησαυρὸς ἐκφεύγει τὰς χεῖρας τῶν ἀνασκαψάντων καὶ καταπίπτων θάπτεται πάλιν εἰς τὸ σκοτεινὸν βάθος τοῦ προτέρου του κευθμῶνος. Ὁ Πλωτῖνος ἐφ' ὅσον εἶχεν ὁδηγὸν τὴν αὐτοπαρατηρησίαν ἀνεκάλυψεν ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐξέφρασεν αὐτὴν ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω: τὸ καλὸν τὸ γινώσκει ἢ ἐπ' αὐτὸ δύναμις τεταγμένη, ἧς οὐδὲν κυριώτερον εἰς κρίσιν τῶν ἑαυτῆς: Εὐθύς ὅμως ὡς ἠθέλησε νὰ συμβιβάσῃ τὴν ἀλήθειαν ταύτην μὲ τὰς παρ' αὐτῷ ἐπικρατούσας πλατωνικὰς ιδέας, ἡ παλαιὰ θεωρία εἴλκυσε πρὸς ἑαυτὴν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ, καὶ ἀφῆκε τὴν νέαν νὰ τοῦ ἐκφύγῃ λεληθότως ὁ Πλωτῖνος ὀπισθοδρομήσας κατὰ δεκαπέντε πάλιν αἰῶνας. Ἦδη αὐταὶ αἱ λέξεις, δι' ὧν τροποποιεῖ τὰς ἀνωτέρω φράσεις, μαρτυροῦσι τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν παλαιῶν αὐτοῦ ιδεῶν πρὸς τὴν νέαν, καὶ προδίδουσι τὴν ἀμφιβολίαν, εἰς ἣν ὁ ἄνθρωπος περιῆλθεν ὡς ἐκ τῆς μεταξὺ αὐτῶν ἀσυμφωνίας. Ἡ προσθήκη τοῦ ὅταν καὶ ἡ ἄλλη συνεπικρίνη ψυχῆ, τόσον εὐθέτως γενομένη, δὲν τῷ φαίνεται ἀρκετή. Ἡ πλατωνικὴ

διδασκαλία περὶ τῶν ἰδεῶν ὡς προτύπων, καθ' ἃ κανονίζονται πάντα τὰ αἰσθητά, ἐπιβάλλεται εἰς τὴν διάνοιαν αὐτοῦ· διὰ τοῦτο ἐξακολουθεῖ «*Τάχα δὲ καὶ αὐτὴ (ἡ ψυχὴ ἐν γένει) λέγει, συναρμόττουσα, τῷ παρ' αὐτῆς εἶδει κακείνῳ πρὸς κρίσιν χρωμένη, ὥσπερ κανόνι τοῦ εὐθέως*».

Ταῦτα προσθέτει ὁ Πλωτῖνος ἐνδοιαστικῶς καὶ ὡς δευτέραν αὐτοῦ σκέψιν· καὶ ὅμως, ὡς ἐὰν μὴ εἶχε σκεφθῆ ἄλλο τι παρὰ ταῦτα, ἐπιλαμβάνεται τῆς ἀρχιτεκτονικῆς αὐτοῦ παρομοιώσεως καὶ ἐρωτᾷ: «*πῶς συμφωνεῖ τὸ περὶ σῶμα τῷ πρὸ σώματος; πῶς δὲ τὴν ἔξω οἰκίαν τῷ ἔνδον οἰκίας εἶδει ὁ οἰκοδομικὸς συναρμόσας καλὴν εἶναι λέγει;*» Ἀληθῶς, ἀφοῦ τὸ κάλλος, ὡς μὲν ἔκφανσις τῆς ἐπὶ τῆς ὕλης ἐπικρατήσεως τῆς ἰδέας παρουσιάζεται εἰς τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς τάξεως καὶ τοῦ κόσμου, ὡς εἶδος ὅμως ἐν τῷ λόγῳ, οὔτε τάξιν καὶ κόσμον οὔτε συμμετρίαν εἰμπορεῖ νὰ ἔχη¹², εὐλόγως γεννᾶται ἡ ἀπορία, πῶς κατορθώνει ἡ ψυχὴ νὰ συγκρίνη δύο τόσον ἀσύγκριτα πράγματα, ὅπως πεισθῆ, ὅτι τὸ ὁρώμενον εἶναι ἀληθῶς σύμφωνον πρὸς τὸ εἶδος, οὔ τὴν μορφήν ἐκφράζει; Ὁ Πλωτῖνος λύει τὴν ἀπορία ταύτην ὡς ἐξῆς: Τὸ κάλλος ἦτοι ἡ μορφή τῆς οἰκίας, ἀμεγέθης αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, εἴσεισι δι' ὀμμάτων συνεφελκομένη τὸ μέγεθος, οὐ μέγα ἐν ὄγκῳ, ἀλλ' εἶδει μέγα γενόμενον· (Ἐνν. V, 8, 2) κυμαινόμενος, ὡς φαίνεται ἡμῖν, μεταξὺ τῆς ψυχολογικῆς πείρας, ὅτι αἱ τὰς ὁποίας λαμβάνομεν ἐκ τοῦ ἔξω-

12. Ἐνν. I. 2. 1. περὶ τὸ τέλος.

τερικου κόσμου έντυπώσεις, άποσοι και άποιοι ούσαι, παριστῶσιν ὅμως άκριβῶς τὸ ποσὸν και τὸ ποιὸν τῶν άντικειμένων έξ ὧν προέρχονται, και τῆς ίδίας αὐτοῦ περι είδῶν θεωρίας, καθ' ἣν διά τῶν ὀφθαλμῶν, μικρῶν ὄντων, άντιλαμβανόμεθα οὐχι τὸ μέγεθος αλλά τὸ άμέγεθες είδος τοῦ μεγέθους. Ἐν τῷ άνωτέρῳ λοιπὸν παραδείγματι ἢ οὕτως είς τὴν ψυχὴν είσερχομένη μορφή τῆς οίκίας, εἴαν ἦναι καλή, συμφωνεῖ με τὴν πρὸς ἣν παραβάλλεται ιδέαυ τοῦ κάλλους, διότι χωριζομένη τῶν λίθων, οὐς εκράτει είς ὠρισμένας πρὸς άλλήλους σχέσεις ἢ μορφή αὕτη οὐδέν εἶναι παρὰ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐν τῇ ψυχῇ άμερές και ένιαῖον είδος· άμερές μὲν διαμεῖναν και ἐν τῷ ὄγκῳ, τῆς ὕλης, φανταζόμενον ὅμως ἐν πολλοῖς ἢ, ὡς θὰ ἔλεγεν ὀρθότερον ὁ Πλωτῖνος, μεταδίδον τὴν καλοποιὸν αὐτοῦ δύναμιν ὄχι μόνον είς τὸ ὅλον τῆς οίκίας αλλά και είς ἐν εκαστον τῶν μερῶν αὐτῆς, και διά τοῦτο ὡς μεμερισμένον φαινόμενον¹³.

«Ὅταν οὖν ἡ αἴσθησις τὸ ἐν σώμασιν είδος ἴδη συνδησάμενον και κρατῆσαν τῆς φύσεως τῆς ἐναντίας, άμόρφου οὔσης, και μορφήν ἐπὶ άλλαις μορφαῖς εκπρεπῶς ἐποχομένην, συνελούσα άθρόον αὐτὸ τὸ πολλαχῆ, άνήνεγκέ τε και είσήγαγεν είς τὸ εἶσω άμερές ἡδη και ἔδωκε τῷ ἐνδον σύμφωνον και συναρμόττον και φίλον». (Ἐνν.

13. Ὅπως παραδέχεται τοῦτο διά τὴν ψυχὴν τὴν ἐν σώματι. Ἐνν. IV, 1, 1, σελ. 361 ἐν ἀρχῇ. Ἄλλως ἐν Ἐνν. IV. 3, 2, διδάσκει ὁ Πλωτῖνος πῶς θέλει νὰ τὸν έννοῶμεν ὡς άκίς ὀμιλεῖ περι είδῶν μεριζομένων.

I. 6, 3). Διὰ τῶν τελευταίων τούτων λέξεων ὁ Πλωτῖνος συμπληροῖ μὲν τὴν τῆς ἀπορίας αὐτοῦ λύσιν, ἐπέρχεται δὲ εἰς τὴν μεταξὺ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ κάλλους ὑφισταμένην συμπάθειαν, ὡς ἐκ τῆς ταυτότητος τῆς φύσεως αὐτῶν, ἀνακεφαλαιῶν τὰ περὶ κριτικῆς τοῦ καλοῦ δυνάμεως ἐν γένει καὶ ὑπὸ ταύτην τὴν ἔποψιν. Ἡ ψυχὴ αἰσθάνεται τὸ καλὸν σύμφωνον πρὸς τὴν ἑαυτῆς φύσιν καὶ φίλον, ὅπως σπουδαῖος ἀγαθὸς ἀνὴρ αἰσθάνεται συμφῶνους πρὸς τὰς ἑαυτοῦ διαθέσεις τὰς ἄρτι ὑποφωσκούσας ἀρετὰς τοῦ νεανίου, καὶ συνάπτει πρὸς αὐτὸν φιλίαν καὶ οἰκειότητα. Ἀλλά, τόσον ἐν τῇ παρομοίῳ ταύτῃ ὅσον καὶ ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ἀναπτύξει περὶ τοῦ πῶς ἡ ψυχὴ κρίνουσα εὐρίσκει τὴν ταυτότητα μεταξὺ τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ εἶδους, παρίσταται ἡμῖν ὁ Πλωτῖνος μᾶλλον ἀνεξάρτητος τῆς πλατωνικῆς διδασκαλίας παρ' ὅτι ἦτο ἔτι πρὸ μικροῦ. Ἐν Ἐνν., I. 6. 2. ἡ γνῶσις τοῦ καλοῦ ἦτο ἀπλῆ ἀναγνώρισις δι' ἀναμνήσεως γιγνομένη, ἀκριβῶς ὅπως ἐδίδασκεν ὁ Πλάτων¹⁴. Ἐν τοῖς ἀνωτέρῳ ἡ ψυχὴ συνέκρινε τὸ καλὸν οὐχὶ πρὸς τὴν ἐν τῷ νοητῷ κόσμῳ ἰδέαν, ὡς πρὸς παράδειγμα, κατ' ἀπομίμησιν τοῦ ὁποίου ἐγένετο τὸ ἐνταῦθα, ἀλλὰ πρῶτον μὲν πρὸς τὴν ὁποῖαν διεγείρει τὸ καλὸν διάθεσιν ἐν αὐτῇ, εἶτα δὲ πρὸς τὸ ἔνδον αὐτῆς εἶδος, τὸ ὁποῖον ὡς ἀνωτέρῳ ὑπεδείξαμεν συγχέει ὁ Πλωτῖνος μὲ

14. Τὰ κυριώτερα περὶ τῆς διδασκαλίας ταύτης τοῦ Πλάτωνος χωρία εἰσὶ: Φαῖδ. σελ. 72, Ε. Φαῖδρ. 249, C.D. Μέν. 81 C. καὶ γενικώτερον τὰ ἐν τῷ Συμπ. 201 καὶ ἐξῆς.

τὴν ψυχικὴν παράστασιν, ἢ κάλλιον τὴν ἐν τῇ φαντασίᾳ ἰδεώδη τοῦ καλοῦ εἰκόνα, κατὰ τὴν σημερινὴν τοῦ ὄρου σημασίαν. "Ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθές φαίνεται καὶ ἐκ τῶν ἐν τῷ § 1 τοῦ 8 τῆς V Ἐνν. λεγομένων. Ἄλλ' ἐνταῦθα μᾶς ἐνδιαφέρει κυρίως τὸ ἕτερον συμπέρασμα ἐκ τῆς τελευταίας αὐτοῦ παρομοιώσεως. Τὸ «προσηγές ἐπιφαινόμενον ἀρετῆς ἴχνος ἐν νέῳ» τὸ ἀναγνωρίζει οὐχὶ πᾶς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὅστις εἶναι ἐνάρετος αὐτὸς ὁ ἴδιος. Ὁ μὴ ἀγαθὸς τυφλώττει πρὸς τὴν λαμπροτάτην ἀρετὴν καὶ δὲν τὴν βλέπει, ὡς εἴ τις ἐξ ἀρχῆς τυφλὸς γεγονώς. Ἀκριβῶς τὸ αὐτὸ συμβαίνει ὡς πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ αἴσθησιν. Ὅπου ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι αὕτη αὕτη καλή, καὶ ἐπομένως δὲν ἔχει ἀναπτυγμένην τὴν ἐπὶ τὸ καλὸν τεταγμένην δύναμιν, ἧς οὐδὲν κυριώτερον πρὸς κρίσιν τῶν ἑαυτῆς, ἐκεῖ τὸ καλὸν μένει ἄγνωστον, ὡς ἄγνωστον μένει τὸ φῶς εἰς ὀφθαλμοὺς ἡμαυρωμένους. «Τὸ γὰρ ὁρῶν πρὸς τὸ ὁρώμενον συγγενές καὶ ὅμοιον ποιησάμενον δεῖ ἐπιβάλλειν τῇ θεᾷ· οὐ γὰρ ἂν πώποτε εἶδεν ὀφθαλμὸς ἥλιον ἠλιοειδῆς μὴ γεγεννημένος¹⁵, οὐδὲ τὸ καλὸν ἂν ἴδοι ψυχὴ, μὴ καλὴ γενομένη». (Ἐνν. I, 6, 9. σελ. 57 ἐν τέλει).

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς κριτικῆς τοῦ καλοῦ δυνάμεως

15. Πρβλ. καὶ Ἐνν. V. 8, 2. καὶ 8. Ἴδ. Πλάτ. Πολιτ. σελ. 508. Κατὰ ταῦτα ἐποίησεν ὁ Göthe:

Wär' nicht das Auge sonnenhaft,
Wie könnte es das Licht erblicken.
wär' nicht in uns des Gottes eigne Kraft,
Wie könnt' uns Göttliches entzücken!

έν γένει, άνευ τῆς όποίας ούκ ἔστιν «ιδόντας ἡσθῆναι καί ἐκπληξιν λαβεῖν καί πτοηθῆναι. — Ταῦτα γάρ δεῖ τὰ πάθη γενέσθαι περί τὸ ὅ,τι ἂν ἦ καλόν: θάμβος καί ἐκπληξιν ἡδεῖαν καί πόθον καί ἔρωτα καί πτόησιν μεθ' ἡδονῆς». Ἄλλά, διὰ τῶν πλατωνικῶν τούτων ἀναμνήσεων¹⁶ μεταβαίνων, εἰσέρχεται ὁ ἡμέτερος φιλόσοφος εἰς εἰδικωτέρας τινάς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Εἶναι ἀληθές ὅτι κατὰ πρῶτιστον λόγον ἀναφέρεται εἰς τὸ ὑπὲρ αἴσθησιν κάλλος έν ταῖς παρατηρήσεσιν αὐτοῦ ταύταις, τοῦτο ὅμως δέν θὰ εἶπη ὅτι δέν ἐφαρμόζονται καί ἐπὶ τοῦ αἰσθητοῦ. Ἀπεναντίας ὁ Πλωτῖνος φαίνεται μεταφέρων αὐτάς ἀπὸ τοῦ τελευταίου εἰς τὸ πρῶτον. Διότι λέγει: «Ἔστι δὲ ταῦτα παθεῖν, καί πάσχουσιν αἱ ψυχαὶ καὶ περί τὰ μὴ ὀρώμενα πᾶσαι μέν, ὡς εἶπεῖν, μᾶλλον μέντοι αἱ τούτων ἐρωτικώτεραι¹⁷. ὡσπερ καί ἐπὶ τῶν σωμάτων, πάντες μέν ἐρῶσι, κεντοῦνται δὲ οὐκ ἴσα. ἀλλ' εἰσίν, οἳ μάλιστα, οἳ καί λέγονται ἐρᾶν». (Ἐνν. I, 6, 4. έν τέλει). Τὸ τελευταῖον τοῦτο, ἔρχεται νὰ μᾶς ἐπασχολήσῃ μικρὸν ένταῦθα: Οὐχὶ πᾶσαι αἱ ψυχαὶ εἰσιν ἐκ φύσεως ἐπίσης εὐαίσθητοι πρὸς τὸ καλόν, καί οὐχὶ πᾶσαι πρὸς τὸ αὐτὸ καλόν εὐαίσθητοι. Διότι καί κατὰ τοῦτο διαφέρει ἄνθρωπος ἀνθρώπου, ὑποτιθεμένου ὅτι ἕκαστος ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ παθαίνηται ὅπως δήποτε

16. Ἰδ. Πλατ. Φαῖδρ. σελ. 250-251 καὶ ἐξῆς. Κρατύλ. 420 καὶ ἐξῆς. Καὶ πρβλ. περί τῶν κατωτέρω. Ἐνν. VI 7, 33 καὶ 34.

17. Καὶ ταῦτά εἰσι πλατωνικά. Ἰδ. Φαῖδρ. 237 D. καὶ Creuzer σελ. 214-17.

ὑπὸ τοῦ κάλλους. Ὡς πρῶτον βαθμὸν φιλοκαλίας παραδέχεται ὁ Πλωτῖνος, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Πλάτωνος¹⁸ τὴν τοῦ μουσικοῦ, ὃν τίθησιν «εὐκίνητον καὶ ἐπτοημένον μὲν πρὸς τὸ καλόν, ἀδυνατότερον δὲ παρ' αὐτοῦ κινεῖσθαι, ἔτοιμον δὲ ἐκ τῶν τυχόντων, οἷον ἐκτύπων, ὥσπερ οἱ δειλοὶ πρὸς τοὺς ψόφους, οὕτω καὶ τοῦτον πρὸς τοὺς φθόγγους καὶ τὸ καλὸν τὸ ἐν τούτοις ἔτοιμον, φεύγοντα δὲ αἰεὶ τὸ ἀνάρμοστον καὶ τὸ μὴ ἐν ἐν τοῖς ἀδομένοις καὶ ἐν τοῖς ῥυθμοῖς τὸ εὐρυθμον καὶ τὸ εὐσχημον διώκοντα». Οὗτος εἶναι κατὰ τὴν σημερινὴν ἐκδοχὴν, ὁ φύσει εὐαίσθητος καὶ ἀδιδάκτως φιλόκαλος ἄνθρωπος, ἀλλ' εὐαίσθητος μόνον ὡς ἂν τὸ καλὸν προσπέσῃ εἰς τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ καὶ φιλόκαλος κατὰ παθητικὴν μόνον ἔννοιαν· συναρπαζόμενος δηλαδὴ ἐκ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐξασκουμένης ἐπιδράσεως τοῦ αἰσθητοῦ κάλλους δουλικῶς καὶ λεληθότως, (ὡς πάσχουσιν οἱ ἐν ἀγνοίᾳ των στρατιωτικὸν ἀναλαμβάνοντες βῆμα, ὡς ἂν ἀκούωσι τοὺς ῥυθμοὺς ἐμβατηρίου μουσικῆς), ἀλλ' ἀνίκανος νὰ ὑψωθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς τὸ κατ' ἰδέαν. Ἐκτὸς τοῦ ὅ,τι προσπίπτει εἰς τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ, οὐδενὸς ἄλλου καλοῦ ἔννοιαν εἰμπορεῖ νὰ συλλάβῃ πολὺ ὀλιγώτερον νὰ ἐκφράσῃ αὐτός. Ἐκ τούτου οἱ πολλοὶ ἄνευ λόγου θαυμάσται τῶν ἀντικειμένων τῆς φύσεως ἢ τῆς τέχνης. Οἱ αἰωνίως τὰ ἔργα αὐτῶν ἀντιγράφοντες χωρὶς οὐδέποτε νὰ ἐννοήσωσι τὴν ἰδέαν ἣτις ἐνέπνευσεν αὐτὰ εἰς τοὺς δημιουργοὺς των.

18. Πολιτ. ΙΙΙ 402c-403.

Δεύτερος μετὰ τὸν μουσικὸν ἀκολουθεῖ ὁ ἐρωτικός, ἐπίσης κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Πλάτωνος¹⁹, ἀλλ' οὐχὶ ὅπως ὁ ἐν τῇ Πολιτείᾳ (III, 403. c.) ἐκ τῆς μουσικῆς αὐτοῦ παιδεύσεως ἀναγκαίως γενόμενος ἐρωτικός περὶ τὰ καλά. Τὸ τελευταῖον τοῦτο, ἀφοῦ τὸ εὔρε πλεόν παρά τῷ διδασκάλῳ του ὁ Πλωτῖνος τὸ παρενθέτει ὡς δυνατόν μόνον, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀναγκαῖον. Ὁ παρ' αὐτῷ ἐρωτικός δὲν γίνεται μόνον διὰ τῆς παιδεύσεως, ἀλλ' εἶναι φύσει μνημονικός τοῦ ὑπὲρ αἰσθησιν καλοῦ· ἐπειδὴ ὅμως ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἶναι χωρισμένη καὶ μακρὰν τοῦ νοητοῦ κόσμου, ἀδυνατεῖ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι τὸ ἐν τῇ μνήμῃ αὐτῆς καλὸν ὑπάρχει ἐκεῖ· βλέπων δὲ τὰς αἰσθητὰς μορφὰς συγχέει τὸ ἐν μετὰ τοῦ ἄλλου, λησμονῶν ὅτι τοῦτο τὸ κάλλος τὸ ἐπὶ τοῖς σώμασιν ἐπακτόν ἐστι τοῖς σώμασιν, (Ἐνν. V, 9, 2) καὶ ἀναβακχεύεται καὶ ἀνακινεῖται καὶ φέρεται πρὸς τὰς ἀγλαίας τῶν σωμάτων, μὴ εἰδώς, ὅτι αὐταί εἰσιν εἰκόνας καὶ ἔχνη καὶ σκιαὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ψυχῆς²⁰, καὶ κινδυνεύει νὰ πάθῃ τὸ τοῦ Ναρκίσσου νεύοντος νὰ περιπτυχθῇ τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ ἵνδαλμα ἐν τῷ ὕδατι, νὰ βυθισθῇ δῆλον ὅτι, οὐχὶ τῷ σώματι, ἀλλὰ τῇ ψυχῇ εἰς τὸ ὀλέθριον τῆς ὑλικῆς ἡδυπαθείας ρεῦμα καὶ νὰ ταφῇ εἰς τὰ σκοτεινὰ καὶ ἀτερπῆ τῷ νῶ βάθῃ, ἔνθα τυφλὸς ἐν ἄδη μένων καὶ ἐνταῦθα κακεῖ σκιαῖς συνέσται²¹: Τοιαῦται εἶναι

19. Φαῖδρ. σελ. 248 D.

20. Ἐνν. V. 8, 2. Κάλλιον ἐκφράζεται ἐν VI. 7. 34 ὅτι τὸ ἔλκον εἶναι ἢ ἐν τῇ ψυχῇ δύναμις τοῦ Ἄγαθοῦ.

21. Ἐνν. I. 6, 8. Πρβλ. τὰ περὶ τῆς ἀλληγορίας τοῦ μύθου παρὰ Creuzer ἐν τῇ Praeparatione τοῦ περὶ τοῦ Καλοῦ § 10. σελ. XLV.

καὶ σήμερον ἀκόμη πᾶσαι αἱ ἐξόχοις πνευματικοῖς προτερήμασι πεπροικισμέναι φύσεις, αἵτινες τὸν κατ' ἰδέαν προορισμὸν αὐτῶν παραγνωρίζουσαι, εἴτε καταστρέφονται προώρως θύματα τοῦ ἀτασθάλου αὐτῶν βίου ἐν τῇ ὀρμητικῇ φορᾷ τῆς σφριγώσης αὐτῶν σαρκός, εἴτε ἀποβαίνουσιν ἐπιζῶντες ἄσεμνοι ὑμνηταὶ ἢ ζωγράφοι ἢ πλάσται τοῦ ἐν σώμασι κάλλους μεθ' ἀπάσης τῆς συμπαρομαρτούσης αὐτῷ κακίας καὶ διαφθορᾶς.

Τρίτος καὶ ἀνώτατος ἔρχεται καὶ παρὰ Πλωτίνῳ ὁ φιλόσοφος, ἔχων μὲν ἐμφύτους τὰς ἀρετάς, ἃς ἀποδίδει αὐτῷ ὁ Πλάτων ἐν τῷ Συμποσίῳ (206 Β. καὶ ἐξῆς) ἔχων δὲ τὰς ψυχικὰς ιδιότητας τῶν δύο προηγουμένων, ἀλλὰ λελυμένος τῆς πρὸς τὴν ὕλην κλίσεως τοῦ ἐρωτικοῦ, ἅτε ὢν ἀνέκαθεν ἐπτερωμένος καὶ πρὸς τὰ ἄνω κεννημένος, πτοούμενος δὲ οὐχὶ περὶ τὸ τί καλόν, ὥσπερ ὁ μουσικός, ἀλλὰ περὶ τὸ ὅλως καλόν καὶ τὴν νοητὴν ἁρμονίαν.

Τοιοῦτοί εἰσιν οἱ ὀλίγοι καὶ σπάνιοι ἐκεῖνοι, ὧν ἡ ψυχὴ ἀδιαλείπτως πρὸς τὸ κατ' ἰδέαν ἀποβλέπουσα, πληροῦται μὲν θάμβους μεθ' ἡδονῆς, ἐκπλήττεται δὲ ἀβλαβῶς καὶ ἐρᾷ ἀληθῆ ἔρωτα. Λίαν προσηκόντως εἶπε περὶ αὐτῶν ὁ Πλωτίνος, ὅτι πάσχουσιν, ὅποιον πάσχουσιν ὅσοι θεῶν εἶδεσιν ἢ δαιμόνων προστυχόντες, οὐκ ἔτι ἂν ἀποδέχοιντο ὁμοίως ἄλλων κάλλη σωμάτων.

Ἀληθῶς ὄσων αἱ ψυχαὶ δὲν ἀπέβαλον τὴν δύναμιν τῶν πτερύγων ὑπὸ τῆς πολλῆς πρὸς τὴν ὕλην νεύσεως, ὄσων αἱ διάνοιαι, καὶ ἐν τῷ σωματικῷ κόσμῳ τυγχάνουσαι, κέκτηνται τὸ προνόμιον νὰ μετεωρίζωνται ἀπτόητοι καὶ

τολμηραί, ἀμέσως πρὸς τὸν νοητὸν συγκοινωνοῦσαι κόσμον, δι' αὐτούς, ἔστωσαν θεωρητικοί τινες ἢ ποιητικοί, οὐδὲν κάλλος εἰμπορεῖν ἔχῃ ὁ αἰσθητὸς κόσμος, τοῦ ὁποίου περικαλλέστερον νὰ μὴ βλέπωσι, οὐδὲν ἀληθές, τοῦ ὁποίου ἀληθέστερον νὰ μὴ θεωρῶσι — διὰ τῆς φαντασίας τῶν.

Τοῦτο μόνον ὤφειλε νὰ προσθέσῃ ὁ ἡμέτερος φιλόσοφος ἐνταῦθα, ὅτι παρόμοιαι ψυχαί, ὑπὸ τῆς θαυμασίως γονιμοποιῶν δυνάμεως τοῦ νοητοῦ κάλλους κινούμεναι, ἄγονται ὡς ὑπὸ φυσικῆς τινος ὁρμῆς εἰς τὸ νὰ γεννήσωσι καὶ τοῖς ἄλλοις ἰνδάλματα κὰν τῆς καλλονῆς ἐκείνης, ἣν καθ' ἑαυτὰς ἐφαντάσθησαν. Ἄλλ' οὐδ' ὡς πρὸς τοῦτο θὰ μεμφθῇ τις δικαίως τὸν Πλωτῖνον· διότι τὴν μὲν ἄνωτέρω διάκρισιν ποιεῖται ἐκεῖνος πρὸς ἄλλον σκοπὸν παρὰ πρὸς ὃν τὴν ἐχρησιμοποιήσαμεν ἡμεῖς ἐνταῦθα, ἐν δὲ τῷ οἰκείῳ ἀναφέρει διαρρήδη τὴν διαφορὰν τῶν ψυχῶν, ὅχι πλέον ὡς πρὸς τὴν ἀντίληψιν καὶ κρίσιν, ὡς ἐν Ἐνν. II. 9. 16, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν παραγωγικότητα αὐτῶν ἐν γένει. Ἐκτενέστερα περὶ τούτου χωρία εἰσὶ τὰ Ἐνν. IV, 3, § 6, 7, 8 καὶ 15.

Εἶδομεν ἤδη ἐν τῷ Δ'. Κεφαλαίῳ τὴν ψυχὴν τοῦ παντὸς ἀτενίζουσαν πρὸς τὸν νοητὸν κόσμον καὶ ὑπὸ τὴν μυστηριώδη ἐπ' αὐτῆς ἐπίδρασιν τῆς καλλονῆς αὐτοῦ συλλαμβάνουσαν καὶ γεννῶσαν τὸν αἰσθητόν, ὡς ἰνδάλμα τοῦ κάλλους ἐκείνου. Ὁ Πλωτῖνος, ὅσάκις ἄπτεται τοῦ ἀντικειμένου τούτου, μεταχειρίζεται λέξεις καὶ φράσεις, ἅς θὰ ἐνόμιζέ τις εἰλημμένας ἐξ ὧσων οἱ σημερινοὶ λέγουσι μεταφορικῶς περὶ τῆς σχέσεων τῶν καλλιτε-

χνῶν πρὸς τὰ ἑαυτῶν ἔργα. Οὕτως ὁ νοῦς παράγει τὴν ψυχὴν καὶ αὕτη τὸν αἰσθητὸν κόσμον οὐχὶ ἐκ προηγηθείσης προθέσεως ἢ λογισμοῦ, ἀλλ' ἀναγκαίως²² ἀφ' ἐνὸς μὲν ὑπὸ τῆς ἑαυτῆς φύσεως ἀφ' ἐτέρου δὲ ὑπὸ τῆς δυνάμεως τοῦ νοητοῦ κάλλους ὠθουμένη. Παράγουσα δὲ τὸν αἰσθητὸν κόσμον ἡ ψυχὴ ὄχι μόνον ἀνακουφίζεται ἡδέως ἐκ τοῦ βαρύνοντος αὐτὴν παραγωγικοῦ ὄργασμοῦ, ἀλλὰ καὶ εὐφραίνεται θεωμένη τὸ ἑαυτῆς δημιούργημα, διότι, ὅσω κατωτέρα ἀξίαν καὶ ἂν ἔχη, εἶναι ὅμως ἡ μόνη ἐφικτὴ αἰσθητοποίησης τῶν ἰδίων αὐτῆς ἰδεῶν²³.

Ἄλλὰ τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην πάθησιν ἐκ τῆς πρὸς τὸν νοητὸν κόσμον θέας ἔχουσι κοινήν μετὰ τῆς τοῦ παντός καὶ αἰμερικαὶ ψυχαί, λέγει ὁ Πλωτῖνος²⁴. Ἡ δὲ ὡς ἐκ τούτου παραγωγικὴ αὐτῶν ὄρεξις εἶναι τοσαύτη, ὥστε δὲν ἡδύνατο ἐκάστη χωριστὰ νὰ δημιουργήσῃ τὸν αἰσθητὸν κόσμον ὀλόκληρον, ἐὰν προλαβοῦσα δὲν ἐχρησιμοποιοῖ πρὸς τοῦτο τὸ ὑπάρχον ὑλικὸν ἢ τοῦ παντός ψυχὴ. Ἀφοῦ δὲ τούτου γενομένου, δὲν εὐρίσκουσι πλέον τι ἀνύπαρκτον νὰ αἰσθητοποιήσωσιν αἰμερικαὶ ψυχαί ἱκανοποιούσιν τὴν παραγωγικὴν αὐτῶν ὄρεξιν διέπουσιν καὶ διακοσμοῦσιν αἰ μὲν τοῦτο αἰ δὲ ἐκεῖνο τοῦ αἰσθητοῦ κό-

22. Ἡ δὲ ποιεῖ οὐκ ἐπακτῶ γνῶμη, οὐδὲ βουλήν ἢ σκέψιν ἀναμείνασα· οὕτω γὰρ οὐ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ κατ' ἐπακτὸν τέχνην ἂν ποιοῖ. Ἐνν. IV 3, 10. Ἴδ. τὸ ἐπόμενον Κεφάλαιον.

23. Ἐνν. V. 8, 12. καὶ IV 3. 9. καὶ πρὸ πάντων Ἐνν. III, 8, 4 καὶ 5.

24. Ἐνν. IV, 3, 6.

σμου τὸ μέρος, ὅχι μόνον καθ' ὅσον ὡς ψυχαι τῶν οὐρανίων σωμάτων διοικοῦσιν αὐτὰ κατὰ τὴν ἐν τῷ νοητῷ κόσμῳ ὑφισταμένην τάξιν καὶ ἁρμονίαν, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅσον ὡς ἀτομικαὶ τῶν ἐνοργάνων ψυχαι διέπouσι τὰς σωματικὰς κινήσεις καὶ ρυθμίζουσι τὸν τε ἐξωτερικὸν καὶ τὸν ἐσωτερικὸν βίον τῶν ὧν εἰσι ψυχαι. Ταῦτα καὶ σὺν τούτοις ἡ εὕρεσις καὶ πραγματοποίησις τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν ἐν γένει ἀποτελοῦσι τὸ μόνον ἔδαφος, ἐφ' οὗ δέδοται τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ, νὰ ἱκανοποιήσῃ ἐξασκοῦσα τὴν δημιουργικὴν αὐτῆς ὄρεξιν.

Ἄλλὰ καὶ ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ σφαίρᾳ περιορισθεῖσα ἡ παραγωγικὴ τῆς ψυχῆς ἡμῶν δύναμις δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ ἐν παντὶ ἀνθρώπῳ. «Θαυμαστόν ἐστι, λέγει ὁ Πλωτῖνος, τοὺς τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην ἔχοντας τοὺς μὲν πλειόνων τοὺς δὲ ἐλαττόνων ἄρχειν». Τῷ φαίνεται ὅμως ὅλως διόλου φυσικόν, καὶ ἀναγκαῖον μάλιστα διὰ τὴν τελειότητα τοῦ κόσμου, ὅτι αἱ ψυχαι κέκτηνται μὲν πᾶσαι τὰς αὐτὰς δυνάμεις, ἐξασκοῦσιν ὅμως αὐτὰς ἐκάστη χωριστὰ οὐχὶ κατὰ τὸν αὐτὸν βαθμὸν οὐδὲ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Ἐκ τούτου δὲ κυρίως ὀρμώμενος ἀπορεῖ περὶ διαφορᾶς ψυχῶν ἐν γένει, ἰδίᾳ ὅμως περὶ διαφορᾶς τῶν ἱκανοτήτων αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας. Ὅπως πάντοτε οὕτω καὶ ἐνταῦθα εἰς τὰς ἐρεῦνας αὐτοῦ χωρεῖ ὁ Πλωτῖνος τὸ μὲν ἐπὶ τῶν σχετικῶν χωρίων τοῦ Πλάτωνος²⁵, τὸ δὲ ἐπὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀρχῶν βασιζόμενος.

Διαφέρουσι λοιπὸν αἱ ψυχαι ὡς πρὸς τε τὸ ποσὸν καὶ

25. Ἐν Τιμαίῳ, σελ. 42, 69. Φαίδρῳ 246. 48 Φιλήβῳ 29.

τὸ ποιὸν τῆς πνευματικῆς αὐτῶν ἰκανότητος ἀναλόγως τῶν προβεβιωμένων βίων, ὧν τὴν ἀνάμνησιν συνεπάγονται ὅταν εἰσέλθωσιν εἰς νέον σῶμα²⁶: Τοῦτο εἶναι ὅλως διόλου Πλατωνικόν. Διαφέρουσιν ὅμως καὶ ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης ἰδιοσυγκρασίας τοῦ σώματος, οὗ εἰσι ψυχαί: Τοῦτο μετέχει τινὸς νεωτερισμοῦ πλωτινείου. Ἀλλ' ἢ τοιαύτη ἢ τοιαύτη κλίσις, καὶ ἐπιτηδειότης εἰς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο ἐξαρτᾶται πρὸς τούτοις ἐκ τῶν ἠθικῶν ἢ φυσικῶν ὄρων καὶ σχέσεων, ἐν αἷς ἡ ψυχὴ διάγει τὸν ἐπὶ γῆς αὐτῆς βίον ἐν γένει — «Ἰκανὴ γὰρ ψυχὴ καὶ παρὰ φύσεως τόπων πολλὰ ἀπομάττεσθαι καὶ ὑδάτων καὶ ἀέρος καὶ πόλεων διαφόρων οἰκήσεις». Τοῦτο εἶναι τὸ καὶ σήμερον κατὰ κόρον ἐπαναλαμβανόμενον, περὶ τῆς ἐπίδρασεως, ἣν ἐξασκεῖ ἐπὶ τε τῆς τάσεως καὶ τῆς ἀναδείξεως πνευματικῆς τινος ὑπεροχῆς τὸ κλίμα, ἢ ἐποχὴ, ὁ λαός, ἢ κοινωνία, ἐν γένει οἱ φυσικοὶ καὶ ἠθικοὶ ὄροι, ὑφ' οὓς τὸ πνεῦμα τοῦτο ἀναπτύσσεται. Ἐν τούτοις ὁ Πλωτῖνος δὲν ἀνήκει εἰς τοὺς τυφλοὺς ὀπαδοὺς τῆς φαταλιστικῆς ταύτης αἰρέσεως, τῆς ἐπὶ τῶν συγγραφῶν τοῦ Η. Taine ὡς ἐπὶ ἀψευδοῦς εὐαγγελίου ὁμνυούσης.

Πάντες οὗτοι καὶ οἱ τοιοῦτοι ὄροι ἐξασκοῦσιν ὁμολογουμένως ἐπίδρασιν τινὰ ἐπὶ τοῦ βαθμοῦ, καθ' ὃν αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις ἀναπτυσσόμεναι ἐκδηλοῦνται, ἀλλὰ τὰς εἰδικὰς ταύτας δυνάμεις πρέπει νὰ ἔχη ἄνωθεν λαβοῦσα

26. Ἐνν. IV. 3, 8: Κατὰ γὰρ τοὺς προβεβιωμένους, φησί, τὰς αἰρέσεις ταῖς ψυχαῖς γίνεσθαι. Ὁ Πλωτῖνος ἀναφέρεται εἰς τὸν Πλάτωνα: Πολιτ. X, σελ. 619.

ἡ ψυχὴ²⁷. Λαμβάνει δὲ ταύτας τόσῳ μᾶλλον ὑπερόχους ὅσῳ αὐλοτέρα εἶναι ἡ πηγὴ ἐξ ἧς προέρχονται, ὅσῳ ἀμεσώτερον ἡ ψυχὴ συνάπτεται μετὰ τοῦ νοητοῦ κόσμου. Διότι λέγει ὁ Πλωτῖνος διαφέρει τὸ ν' ἀτενίζῃ μία ψυχὴ πρὸς τὸν ὅλον νοῦν δηλαδὴ τὸν κόσμο τῶν ἰδεῶν, καὶ νὰ ἐμφορῆται τοῦ κάλλους καὶ τῆς δυνάμεως αὐτῆς ἐκεῖθεν, καὶ διαφέρει τὸ νὰ περιορίζηται βλέπουσα πρὸς τὸν ἑαυτῆς νοῦν τὸν ἐν μέρει. Ἐνεκα δὲ τῆς διαφορᾶς ταύτης ἐνεργοῦσι καὶ οἱ ἄνθρωποι δυνάμεσιν οὐ ταῖς αὐταῖς, «ἀλλ' οἱ μὲν τῇ πρώτῃ, οἱ δὲ τῇ μετ' ἐκείνην, οἱ δὲ τῇ τρίτῃ, ἀπάντων τὰς αὐτὰς ἐχόντων». Ἐὰν τώρα λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ναὶ μὲν αἱ ψυχαὶ εἶναι πανταπᾶσαι, ἀποβαίνουσιν ὅμως κατὰ τὸ ἐνεργῆσαν ἐν αὐτῇ ἐκάστη, καθ' ὅσον ἄλλη ἄλλα βλέπει καὶ ἐκάστη ἐστὶ καὶ γίνεται ἂν βλέπει, τότε δὲν εἶναι δύσκολον, νομίζω, νὰ ἐξηγήσωμεν κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Πλωτίνου ἐν γένει μὲν τὰς ἰδιοφυῖας, ἰδίᾳ ὅμως ἐνταῦθα τὴν περὶ τὸ δημιουργεῖν τὸ καλὸν ἰδιοφυῖαν τινῶν ἀνθρώπων. Τοῦτο ὅμως μεταφέρει τὰς ἐρεῦνας ἡμῶν εἰς τὸ περὶ παραγώγου ἢ τεχνητοῦ κάλλους.

27. Ὁ Πλωτῖνος ὄχι μόνον πνευματικὰς ἀλλὰ καὶ σωματικὰς ἰκανότητας παραδέχεται ἐμφύτους ὡς φαίνεται ἐκ τῆς Ἐνν. VI. 1, 10 σελ. 576 ἐν ἀρχῇ: «καὶ ὁ φύσει πυκτικὸς τῷ διακεῖσθαι πῶς ἔχει τοῦτο». Πρβλ. καὶ § 11 αὐτόθι ἐνθα διακρίνει μεταξὺ τοῦ δυνάμει καὶ τοῦ ἐπιστήμη ἢ μεταξὺ τοῦ φύσει καὶ τοῦ μελέτη εἶναι τι. Ἐπίσης ἐν § 12 αὐτόθι, ἐνθα λέγει ὁ ποιητικὸς πρὸς τι εἶναι τοῦτο κατὰ δύναμιν. Ἴδ. καὶ Ἐνν. IV. 3. 32: «Γένοιτο γὰρ ἂν τις καὶ ἐξ ἀρχῆς ἀμείνων, καὶ τῇ παιδεύσει τῆς παρὰ τῆς κρείττονος».